

KATALOG OPATŘENÍ

ID_OPATŘENÍ	17
NÁZEV OPATŘENÍ	Zatravnění a zalesnění
DATUM ZPRACOVÁNÍ	Prosinec 2005

1. POPIS PROBLÉMU

Důsledky vodní eroze můžeme rozdělit do následujících tří skupin:

- Ztráta půdy.
- Transport a sedimentace půdních částic.
- Transport chemických látek.

Zatravnění a zalesnění snižuje důsledky vodní eroze nejvýrazněji, v mnoha případech maximálně. Zatravnění a zalesnění tyto důsledky nejen eliminuje ale má dále příznivý vliv na:

- Vodní režim krajiny – zvyšuje retenční kapacitu půdy, zvyšuje intercepci, zvyšuje evapotranspiraci, zpomaluje povrchový odtok, převádí povrchový odtok na podzemní resp. hypodermický.
- Jakost vody infiltrující na pozemcích zatravněných a zalesněných.

2. PRÁVNÍ ZÁKLAD

Zákon č. 254/2001 Sb., o vodách a o změně některých zákonů (vodní zákon), ve znění zákona č. 20/2004 Sb.: § 27 Ochrana vodních poměrů, § 28 Chráněné oblasti přirozené akumulace vod, § 33 Zranitelné oblasti, § 56 Stavby k vodohospodářským melioracím pozemků, § 63 Ochrana před povodněmi.

Zákon č. 334/1992 Sb., o ochraně zemědělského půdního fondu: §2 Změna kultury zemědělské a nezemědělské půdy, §3 Hospodaření na zemědělském půdním fondu, Část III Zásady ochrany zemědělského půdního fondu - §4 a dále §7, Část V Odnětí půdy ze zemědělského půdního fondu

Vyhláška MŽp 13/1994 Sb., kterou se upravují podrobnosti ochrany zemědělského půdního fondu: §1 Kritéria rozhodná pro uložení změny kultury zemědělské půdy

Zákon č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny: §2 Ochrana přírody a krajiny, § 4 Základní povinnosti při obecné ochraně přírody, §

Nařízení vlády č. 103/2003 Sb., o stanovení zranitelných oblastí a o používání a skladování hnojiv a statkových hnojiv, střídání plodin a provádění protierozních opatření v těchto oblastech: §11 Provádění protierozních opatření ve zranitelných oblastech.

Metodika k provádění nařízení vlády č. 242/2004 Sb., o provádění agroenvironmentálních opatření ve znění nařízení vlády č. 542/2004 Sb., ve znění nařízení vlády č.119/2005 Sb., kapitola 4.2 Ošetřování travních porostů, 4.3 Zatravňování orné půdy.

Zákon 139/2002 Sb. o pozemkových úpravách a pozemkových úřadech a o změně zákona 229/1991 Sb., o úpravě vlastnických vztahů k půdě a jinému zemědělskému majetku, ve znění pozdějších předpisů: §2 Pozemkové úpravy, §9 Návrh pozemkových úprav.

Zákon 289/1995 Sb., o lesích: §7 Lesy ochranné, §13 Ochrana pozemků určených k plnění funkcí lesa.

Zákon 308/2004 Sb., o stanovení některých podmínek pro poskytování dotací na zalesňování.

3. POPIS OPATŘENÍ

Zatravnění

Vlastní zatravnění spočívá ve výsevu travního osiva buď v jarním období či podzimním období do podsevu nebo bez podsevu v dávce ca 40 kg/ha dle stanovištních podmínek (podrobné podklady viz. Metodika Kvítek 2005). Tomuto opatření musí předcházet zpracování půdy resp. odplevelení půdy. Vlastní založení travního porostu je zcela běžným a bezproblémovým (mimo období agronomického sucha) agronomickým postupem.

Zalesnění

Problematiku zpracování projektů zalesňování zemědělských a lesních půd řešila v padesátých letech minulého století oborová norma - Zalesňovací práce. Obsahovala ucelený návod postupu při zpracování projektů, volby druhové skladby a plošného uspořádání porostních skupin. Samozřejmě vycházela z tehdejšího stupně poznání a společenského uspořádání. Dnes podobná pomůcka odborným lesním hospodářům (OLH) k dispozici není, a proto se v mnoha ohledech zpracování zalesňovacích projektů liší.

Postup po zalesnění stanovuje lesní hospodářský plán = stanovený rozvrh hospodářské úpravy lesů pro nejvyšší hospodářsko právní jednotku - lesní hospodářský celek; podává všestranný obraz o současném stavu lesů, určuje na základě nejnovějších poznatků cíle a úkoly hospodaření v lesích, zejména z hlediska pěstování a ochrany lesů, těžeb dříví a ostatních funkcí lesa.

4. PODMÍNKY REALIZACE

Zatravnit lze jakoukoliv půdu, svah, blok půdy, část bloku půdy, pokud majitel nežádá o dotace. Zatravnění není vázáno či omezeno nějakým předpisem či nařízením. Zatravnění při žádosti o dotace určuje Metodika k provádění nařízení vlády č. 242//2004 Sb., kterým se stanoví podmínky pro poskytování finanční podpor.

V oblastech zranitelných, stanovených podle nařízení vlády 103/2003 Sb. je nutno dodržovat zásady protierozních opatření (par.11).

Zalesnění orné půdy se řídí zákonem 308/2004 Sb., o stanovení některých podmínek pro poskytování dotací na **zalesňování**.

Zalesnění lesní půdy je nutno provádět dle zpracovaného lesního hospodářského plánu, lesní hospodářské osnovy.

Právní rámec převodu

Po právní stránce je převod ZPF na luční resp. lesní pozemek značně složitý proces, který obsahuje více správních řízení. Tento postup je upraven řadou speciálních právních předpisů. Jedná se o tyto základní právní předpisy:

- zákon č. 265/1992 Sb. o zápisech vlastnických a jiných práv k nemovitostem;
- zákon č. 344/1992 Sb., o katastru nemovitostí České republiky (katastrální zákon) v platném znění;
- vyhláška č. 190/1996 Sb., kterou se provádí mimo jiné zákon 344/92 Sb. o katastru nemovitostí v platném znění;
- zákon č. 50/1976 Sb., o územním plánování a stavebním řádu v platném znění;
- zákon č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny v platném znění;
- zákon č. 289/1995 Sb., o lesích a o změně a doplnění některých zákonů v platném znění;

- vyhláška č. 82/1996 Sb., o genetické klasifikaci, obnově lesa, zalesňování a o evidenci při nakládání se semeny a sazenicemi lesních dřevin;
- zákon č. 334/1992 Sb., o ochraně zemědělského půdního fondu v platném znění.
- Současně platný **zákon o katastru nemovitosti** zařazuje do ZPF tyto druhy pozemků:
 - o orná půda;
 - o chmelnice;
 - o vinice;
 - o zahrady;
 - o ovocné sady;
 - o trvalý travní porost (dříve louky a pastviny);
 - o vodní plocha - rybník s chovem ryb nebo vodní drůbeže;
 - o ostatní plochy, u nichž je v katastru nemovitosti uveden kód typu ochrany č. 6 (jiná ochrana) a kód způsobu ochrany 27 (ZPF).
- Charakteristiku jednotlivých druhů pozemků pro účely katastru nemovitostí uvádí příloha vyhlášky č. 190/1996 Sb. v platném znění.
- Co je a není součástí ZPF, stanoví zákon o ochraně ZPF v § 1 odst. 2 až 4:
 - o (2) ZPF tvoří pozemky zemědělsky obhospodařované, to je orná půda, chmelnice, vinice, zahrady, ovocné sady, louky, pastviny (dále jen "zemědělská půda") a půda, která byla a má být nadále zemědělsky obhospodařována, ale dočasně obdělávána není (dále jen "půda dočasně neobdělávaná").
 - o (3) Do ZPF náleží též rybníky s chovem ryb nebo vodní drůbeže a nezemědělská půda potřebná k zajišťování zemědělské výroby, jako polní cesty, pozemky se zařízením důležitým pro polní závlahy, závlahové vodní nádrže, odvodňovací příkopy, hráze sloužící k ochraně před zamokřením nebo zátopou, ochranné terasy proti erozi apod.
 - o (4) O tom, že jde podle odstavců 2 a 3 o součásti ZPF, rozhoduje v pochybnostech orgán ochrany ZPF.

5. MOŽNÉ STŘETY

Zatravňování a zalesňování je v NP a CHKO řízeno dle zvláštních předpisů (zákon 114/1992 Sb. o ochraně přírody). Mimo tato území není zatravňování a zalesňování ve střetu s veřejnými zájmy.

Změnu druhu pozemku na louku (při poskytnutí dotace), les můžeme provést pouze na pozemku, který je identifikovatelný v terénu, tedy na celou parcelu vyznačenou v katastru v platné katastrální mapě, nebo její část oddělenou geometrickým plánem.

Pro účely převodu ZPF do lesa **se nevyžaduje provedení skrývky a rovněž se neplatí odvod za odnětí ZPF, protože tato změna se nepovažuje za trvalou** (§ 11 odst. 1 zák. 334/1992 Sb.). Pro potřeby vydání souhlasů se změnami druhu pozemků a jejich využívání do 1 ha jejich výměry je orgánem ochrany ZPF obecní úřad obce s rozšířenou působností, od 1 ha do 10 ha krajský úřad a nad 10 ha MŽP.

6. EFEKTY A DOPADY OPATŘENÍ

6.1. PRIMÁRNÍ EFEKTY

Zatravnění

Během prvních dvou měsíců po zatravnění lze již primární efekty jednoznačně určit. Rozvoj nadzemní i podzemní biomasy přináší snížení možné eroze i využití živin infiltrujících půdním profilem.

Zalesnění

Vlastní efekt zalesnění není zřetelný ihned. Pokud došlo k zalesňování zatravněných ploch, efekt je stejný jako u zatravnění.

6.2. SEKUNDÁRNÍ EFEKTY

Sekundárními efekty jsou rozvoj kořenové hmoty, zvýšení retence vody v oblasti kořenů ca o 8-10% obj. (8-10 l/m² do hloubky 0,2 m ca o 16-20 l/m²), zlepšení jakosti vody, změna vodního režimu stanoviště.

7. SOCIÁLNÍ A EKONOMICKÝ DOPAD

Zatravnění i zalesnění snižuje intenzitu zemědělské výroby daného regionu. Pokud dochází k přeměně orné půdy na pastviny, je tento vliv méně významný. Zalesnění snižuje též potřebu lidské práce a uplatnění obyvatel v daném regionu.

Zalesnění má výrazný dopad ekonomický na prosperitu dané oblasti, zatravnění s využitím pastvou má vliv též ekonomický, ale zvyšuje následně rozvoj regionu po stránce kvalitativní (zdroj potravin, zpracování produktů, kvalita prostředí, rozvoj rekreace a turistiky).

8. INTERAKCE S OSTATNÍMI OPATŘENÍMI

Zatravněování i zalesňování nelze na jednom bloku orné půdy kombinovat s dalšími protierozními opatřeními, vedoucími ke snížení půdního smyvu:

- organizačními
- agrotechnickými a vegetačními
- technickými,

neboť pozemky mají již provedenou změnu kultury (zbytečné vícenáklady) a dostatečně chrání půdu před vodní erozí

9. STANOVENÍ NÁKLADŮ

Zatravnění – odhad nákladů na založení travního porostu je 3-10 tis. Kč. Následná údržba travních porostů každoročně je 2-5 tis. Kč/ha.

Zalesnění – náklady byly odhadnuty ve vazbě na dotační politiku státu. Dotace na založení lesa činí 92 000 korun na hektar listnáčů a 74 000 korun na hektar jehličnanů. Na následnou péči o porost může žadatel získat po dobu pěti let 12 000 korun na hektar ročně. Dalších 4200 až 8600 korun z hektaru ročně po dobu 20 let mohou představovat náhrady za ukončenou zemědělskou výrobu.

10. ČASOVÉ HLEDISKO

Zatravnění

Příprava a realizace	krátkodobá	0-3 let	x
Příprava a realizace	střednědobá	4-6 let	
Příprava a realizace	dlouhodobá	7 a více let	

rychlost efektu	krátkodobá	0-3 let	x
rychlost efektu	střednědobá	4-6 let	
rychlost efektu	dlouhodobá	7 a více let	

Zalesnění

Příprava a realizace	krátkodobá	0-3 let	
Příprava a realizace	střednědobá	4-6 let	x
Příprava a realizace	dlouhodobá	7 a více let	

rychlost efektu	krátkodobá	0-3 let	
rychlost efektu	střednědobá	4-6 let	
rychlost efektu	dlouhodobá	7 a více let	x

11. DALŠÍ FAKTORY

Protierozní ochranu je však třeba realizovat jako komplexní systém, v daném území ji řešit variantně a z řešených variant zvolit variantu nejvhodnější z hlediska záboru půdy, finančních nákladů na realizaci a následný provoz protierozních opatření i z hlediska účelového stupně protierozní ochrany.

Obecně lze konstatovat, že efektivní návrh systémů protierozní ochrany musí spočívat v zachycení povrchové odtékající vody na chráněném pozemku, převedení co největší části povrchového odtoku na vsak do půdního profilu a snížení rychlosti odtékající vody. Z hlediska finančního je nutné při návrhu protierozních opatření postupovat od finančně i realizačně nejjednodušších organizačních a agrotechnických opatření k opatřením technického charakteru.

Organizační opatření zahrnují:

- návrh vhodného umístění pěstovaných plodin
- návrh pásového pěstování plodin
- návrh optimálního tvaru a velikosti pozemku
- návrh vegetačních pásů mezi pozemky
- návrh záchytných travních pásů

Agrotechnická a vegetační opatření zahrnují:

- půdoochranné obdělávání

- protierozní orba
- protierozní setí kukuřice
- protierozní ochrana brambor

Technická opatření zahrnují:

- terénní urovnávky
- příkopy
- průlehy
- terasy
- ochranné hrázky
- protierozní nádrže
- protierozní cesty

12. PODKLADY

OSTATNÍ

- [1] Holý, M. (1994): Eroze a životní prostředí, Vydavatelství ČVUT Praha
- [2] Dostál, T. – Váška, J. – Vrána, K. – Klik, A. (1996): Vodní eroze, Katedra hydromeliorací a krajinného inženýrství, Fakulty stavební, ČVUT Praha
- [3] Vrána, K. – Dostál, T. – Zuna, J. – Kender, J. (1998): Krajinné inženýrství, ČKAIT Praha
- [4] Dýrová, E. (1984): Ochrana a organizace povodí. Návod ke komplexnímu projektu a diplomnímu semináři, SNTL – VUT Brno
- [5] Janeček, M. a kol. (1992): Ochrana zemědělské půdy před erozí. Metodika pro zavádění výsledků výzkumu do zemědělské praxe č 5/1992, ÚVTIZ Praha
- [6] Holý, M (1978): Protierozní ochrana, SNTL, ALFA, Praha
- [7] Kvítek, T et. all. (2005): Uplatnění alternativního managementu půdy a vody v krajině. VUMOP Praha.
- [8] Pasák, V a kol., (1984): Ochrana půd před erozí, SZN Praha
- [9] Pobědinskij, A.,V. - Krečmer, V., (1984): Funkce lesů v ochraně vod a půd, SZN Praha